

3564

3565

3566

3567

3568

3569

Scaphiophryne

9(47.925)

2-24

2012

759.

37905
8008

ՌԱՖԱԵԼ

ԲԱՔՈՒ
Տ. ԿՐԻՍՏՈՖՈՐՈՎ
1896.

Дозволено цензурою, 28 октября 1896 года, г. Тифлисъ.

115343-02

37205

ბაგატი

ՌԱՖԱՅԷԼ

Չորս հարիւր տարի սրանից առաջ Իտալիայի արևելեան մասում գտնվող պատմական Ուրբինո քաղաքում ծնվեց Ռաֆայէլը։ Այդ օրը 1483 թուականի մարտ ամսի 28-ն էր, առաջ ուրբաթ, մի ծանր և խորհրդաւոր օր, որ ելիտի այնքան նշանաւոր դառնար Իտալիայի գեղարուեստական պատմութեան մէջ։

Ջիովաննի Սանթին, Ռաֆայէլի հայրը, այն ժամանակուայ յայտնի նկարիչներից մէկն էր։ Նա, սկսելով պարապել նկարչութեամբ այն միջոցներին, երբ նոր նոր ծագում էր վերածնութեան արշաւոյսը, իւր սրտում պահում էր մի անկեղծ հաւատ դէպի գեղարուեստի մաքրութիւնը և սրբութիւնը։ Այս հաւատը նա ժառանգաբար ներշնչեց իւր փոքրիկ որդուն, որ մինչև տասն ու մէկ տարեկան հասակը ապրում էր նրա տանը և նրա հովանաւորութեան ներքոյ։

Բաւական է մի թեթև հայեացք ձգել Ռաֆայէլի կենսագրութեան վրայ և կարելի է տեսնել, որ հազիւ գեղարուեստների աշխարհում գտնվի մի ուրիշ հանճար, որին կեանքը, շրջանը և նրա բոլոր պայմանները այնքան նպաստած լինին,

որքան նախատել են այդ բոլորը բնութեան երջանիկ զաւակ և աստուածների ընտրեալ Ռաֆայէլին: Նշանաւոր նկարչի զաւակ, հարուստ, սիրված և փայփայված իւր ծնողներից, ծնված մի երկրում, որ գեղարուեստների պետութիւն է կոչվում—Ռաֆայէլը կեանքի հէնց առաջին քայլերից հանդիպում է ճակատագրի ժպիտներին: Եւ նոյն իսկ մանկական հասակում արտայայտվում է անդուգական հանճարի ոյժը: Իւր հօր կեանքի վերջին տարիներում Ռաֆայէլը ուղեկցում էր նրան դէպի մերձաւոր քաղաքները և մենաստանները: Այստեղ Զիօվաննին ընդունում էր պատուէրներ՝ նկարներ պատրաստելու: Այստեղ Ռաֆայէլը առիթ էր ունենում ոչ միայն տեսնել գեղարուեստի մեծամեծ գործերը, սրանշանալ նրանցով, այլև ուսումնասիրել շատ բաներ: Նա անձամբ լսում էր Իտալական ժողովրդի հարուստ ֆանտազիայի ծնունդ պատմութիւնները և աւանդութիւնները, որ ներշնչված էին սրանչելի երկնքի, շքեղ բնութեան և ժողովրդի ազատասէր բնաւորութեան ոգով:

Զիօվաննի Սանթին ունէր Ուրբինոյում սեպհական արհեստանոցներ, ուր նա միշտ զբաղված էր նկարչութեամբ և շրջանակներ ոսկեզօծելով Ուրբինոյի եկեղեցիների համար: Ռաֆայէլը նրանից ժառանգեց սէր դէպի գեղարուեստը, երկրպագութիւն գեղեցիկին, ձգտում դէպի կատարելագործութիւն և գիտելու ու ըմբռնելու ձիրք: Իսկ լինշ ժառանգեց իւր մօրից, այն ամօթխած և հեղ կնոջից, որի անունն էր Մաջիա և որը մի հասարակ առևտրականի աղջիկ էր: Հոգեկան պարզութիւն, անխռով սիրտ, հեղ բնաւորութիւն, որոնց գրոշմը երևում է նրա բոլոր նկարների վրայ:

Ռաֆայէլի վրձինի մանկական փորձերի մասին ճշգրիտ տեղեկութիւններ չի տալիս պատմութիւնը: Քալով նրա սկզբը՝ նական կրթութեանը, աւանդութիւնն ասում է, ի միջի այլոց, թէ նա Ուրբինոյում սովորել է լատիներէն լեզուն նշանաւոր Միքէլ Անջելլօի ուսուցիչ Ֆրանչեսկօ Վինգուրլինիի մօտ, որ լիակատար լատինական քերականութեան առաջին կաղմոզն է եղել: Բնական է, որ այս ուսուցիչը պիտի պատմած լինի Ռաֆայէլին գեղարուեստի տիտան Անջելլօի մասին, որ այն

ժամանակ տակաւին պատանի էր: Բնական է, որ նրա պատմածները պիտի ազդած լինին զգայուն աշակերտի վրայ:

Պատմում են, որ Ռաֆայէլի նկարներում փորձիկ հրեշտակների դէմքերը մեծ մասամբ յիշեցնում են նրա հօր Զիօվաննիի վրձինը: Պատմում են նաև, որ Զիօվաննին իւր փորձիկ հրեշտակները նկարելիս միշտ աչքի առաջ է ունեցել իւր որդու—Ռաֆայէլի դէմքը: Այսպիսով, ուրեմն, Ռաֆայէլը անգիտակցաբար նկարել է ինքն իրան: Եւ իրաւ, գեղեցիկ էր մանուկ Ռաֆայէլը: Նրա չափազանց պայծառ աչքերը, դէմքի ուղիղ և նուրբ գծերը, երկայն բաց գոյնի գանգուր մազերը զրաւում էին ընդհանուր ուշադրութիւն:

Ութ տարեկան հասակում Ռաֆայէլը զրկվեց իւր մօրից, իսկ տասնութէկ տարեկան հասակում—հօրից: Նրա հայրը առաջին կնոջ մահից յետոյ ամուսնացել էր երկրորդ անգամ: Խորթ մայրը չունէր Ռաֆայէլի հարազատ մօր հրեշտակային արժանաւորութիւնը, հարկաւ, ուրեմն, չէր էլ կարող նրան սիրել այն անկեղծ և անհուն սիրով: Անկարելի էր, սակայն, Ռաֆայէլին առանց դեկավարի թողնել: Նրա խնամակալները նրա համար ուսուցիչ ընտրեցին Պիետրօ Պերուջինօին, որի դպրոցը գտնվում էր մօտակայ Պերուջի քաղաքում:

Այդ օրից գեղարուեստը դարձաւ Ռաֆայէլի միակ աշխարհը, կեանքի միակ նպատակը, փոխարինելով ծնողական սէրն ու փայփայանքը: Մտնելով Պերուջինօի դպրոցը, Ռաֆայէլը չուտով ցոյց տուեց իւր տաղանդը և գրաւեց ամենի ուշադրութիւնը: Բայց իւր սիրալիր և հեղ բնաւորութեան շնորհով չը վրգուեց իւր ընկերների մէջ ոչ նախանձ և ոչ մի ուրիշ անախորժ զգացում: Նա բարեխիղտ էր, ընկերասէր, հաճաքով օգնում էր ուրիշներին, թէ գործով և թէ խորհուրդներով: Եւ ոչ ոքի մօտ չէր ցոյց տալիս իւր գերազանցութիւնը: Շատերը, որ նրանից հասակով մեծ և ուսումով բարձր էին, ապագայում դարձան նրա հետևողները, երբեմն իրանց հետևողութեան մէջ հասնելով մինչև ստրկութեան:

Չորս տարի Ռաֆայէլը պարապեց Պերուջինօի մօտ: Յետոյ որոշեց այցելել իւր ծննդավայրը, կամենալով հաշտու-

Թիւն գցել իւր ազգականների մէջ, որ այդ ժամանակ միմեանց հետ թշնամացել էին զանազան ընտանեկան խնդիրների պատճառով: Հեղ բնաւորութիւնը օգնեց նրան իւր ուղածն անելու, և նա հաշտեցրեց իւր ազգականներին: Իւր խորթ մօրը նա սեպհական ժառանգութիւնից նշանակեց թօշակ, և այսպիսով յաղթեց նրա ատելութիւնը:

Այդ ժամանակ Ռաֆայէլը 16 տարեկան էր: Ուրբինօի դուքս Գվիլօթալդօն արդէն խել էր նրա տաղանդի և յաջողութիւնների մասին: Այդ ազնիւ ասպետը գեղարուեստատէր էր. գիտէր գնահատել և հովանաւորել բոլոր տաղանդներին: Բայց նա այդ միջոցին պատերազմական ձախորդութիւնների հանդիպած, հիւանդ պառկած էր տանը: Նա չը կարողացաւ օգտվել Ռաֆայէլի վրձինից, ապա թէ ոչ գուցէ պատանի նկարիչը չը վերագառնար Պերուջի: Սակայն ապագայում Գվիլօթալդօն բաց արաւ իւր պալատի դռները նոր հանճարի համար, և Ռաֆայէլը դարձաւ այդ պալատի ամենաառաջին դարգերից մէկը:

Հետեւեալ տարին, այն է 1500 թուականին, Ռաֆայէլը նորից թողեց Պերուջի քաղաքը և իւր ընկերների հետ գնաց Զիթա-դի-Կասթելլա, ուր նա ստացել էր պատուէրներ: Այստեղ նա նկարեց մի շարք նկարներ, որոնց մէջ երևում են իւր հօլ Զիօվաննիի և ուսուցիչ Պերուջինօի ազդեցութեան հետեւանքները: Իսկ իւր ինքնուրոյնութիւնը նա առաջին անգամ ցոյց տուեց «Մարգու ստեղծագործվելը» նկարի մէջ:

Իւր ժամանակի սովորութեան համաձայն՝ Ռաֆայէլը յաճախ թափառում էր քաղաքի շրջականերում, երբեմն գնալով հեռու տեղեր: Ճանապարհին նա նկարում էր պէյզաժներ ու տիպեր, ամեն տեղ իւր զգայուն վրձինի համար առատ նիւթ գտնելով: Այդպէս, մի անգամ նա մի վանքում, յափշտակվելով հին ճարտարապետութեամբ, նկարեց այնտեղ իւր «Թագաւորների երկրպագութիւնը Քրիստոսին» նկարը: Մի ուրիշ անգամ, պատահաբար ընկնելով մի ամրոց, գրաւեց այնտեղ մի բարձր գիւրք ունեցող կնոջ ուշադրութիւնը և ստացաւ նրանից հարուստ պատուէրներ:

Բայց նա, սիրելով իւր ծննդավայրը, ամենից աւելի այդ քաղաքիին էր այցելում: Դուքս Գվիլօթալդօն այդ ժամանակ աւելի բարեյաջող հանգամանքների մէջ էր, ուստի կարողացաւ օգտվել Ռաֆայէլի վրձինից: Պատանի հանճարը այս անգամ նրա համար նկարեց մի քանի նկարներ, որոնցից մէկը, այն է՝ «Քրիստոսը Հելիոն լեռան վրայ», յայտնի է իւր վերին աստիճանի նրբութեամբ:

Ուրբինօյի դուքսի պալատում խօսակցութեան սիրված առարկան գեղարուեստն էր: Զգայուն Ռաֆայէլը հրճուանքով էր լսում գեղարուեստի սիրահար ազգայիկ մարդկանց պատմածները Ֆլօրենցիայի հրաշալիքների, Դօնաթելլօի, Լէօնարդօի և Միքէլ Անջելլօի արձանների մասին: Եւ այդ պատմութիւնները այնքան գրաւեցին Ռաֆայէլին, որ նա վճռեց անպատճառ այցելել Ֆլօրենցիան, հէնց որ միջոց կ'ունենայ:

Տասնուհինգերորդ դարում Ֆլօրենցիան գեղարուեստների կենտրոնատեղն էր և ֆլօրենտեան դպրոցի ազդեցութիւնը տարածվել էր ամբողջ Իտալիայի վրայ: Այդ դպրոցի գլխաւոր յատկանիշն էր—բնութեան ուսումնասիրութիւնը, առանձնապէս մարդկային մարմնի և հոգու: Այն ինչ՝ Ուրբինօի դպրոցը իւր միսթիքական—կրօնական ուղղութեամբ արդէն անկման վրայ էր, չը համապատասխանելով ժամանակի նորագոյն պահանջներին: Ռաֆայէլը ձգտելով դէպի Ֆլօրենցիա, անգիտակցաբար արտայայտում էր իւր տաղանդի անկախութիւնը: Այդ ձգտման իմաստը նա իրականացրեց «Ասպետի երազ» նկարի մէջ, որ արտադրեց նրա վրձինը Ֆլօրենցիա գնալուց առաջ: Այստեղ, իւր վահանի վրայ յենված, խորին երազի մէջ է միջնադարեան քաջամարտիկը: Երկու գեղեցիկ կանայք աջ ու ձախ կողմերից առաջարկում են նրան—մէկը թուր կամ գիրք, միւսը—ծաղիկներ:

Որն ընտրեց ինքը Ռաֆայէլը այս երկուսից—գիտութիւնը և պատերազմի ոգին, թէ՛ գեղեցկութիւնը և սէրը: Ոչ մէկը և ոչ միւսը, այլ երկուսը: Գեղեցկութեան նուրբ հասկացողութեանը և սիրոյ բուռն զգացմանը նա միաւորեց վրձինի անվահեղութիւնը, եռանդը և իւր հոգու անգուլ հետաքրքրասի-

րութիւնը: Եւ դրանով նա ցոյց տուեց, թէ որքան նրա հանձարը բարձր է ժամանակի աւանդութիւններից և գեղարուեստի առօրեայ պայմաններից: Ռաֆայէլը Պերուջինօի աշակերտն է, բայց մի աշակերտ, որ շուտով թօթափեց իւր ուսուցչի լուծը, իւր սրտում պահելով սէր և մտերմութիւն դէպի նա: Իւր «Աթէնքի դպրոցում» անունով նկարում նա ներկայացրել է իրան Պերուջինօի հետ: Կարծես, ցաւելով, որ չի կարող յաւիտեան մնալ նրա հետ միասին:

Քսան ու մէկ տարեկան էր Ռաֆայէլը, երբ ոտք դրեց Ֆլորենցիա: Երիտասարդ, գեղեցիկ, գրաւիչ, լի եռանդով, տոգորված աստուածային հրով նա մտաւ այն քաղաքը, ուր եռում էր կեանքը, ուր գեղարուեստը հասել էր զարգացման գագաթնակէտին: Ֆլորենտացիները ծանօթ չէին նրա տաղանդին, չէին տեսել նրա սքանչելի «Մադօննա Կօնեստաբիլէն», որ այժմ համարվում է նրա ամենալաւ գործերից մինը և նկարված է գեղարուեստների մայրաքաղաքը գնալուց մի քիչ առաջ:

Բայց Ռաֆայէլը սկսում է եռանդով գործել և շուտով զարգացնում իւր տաղանդը: Նրա առաջին գործն է լինում del granduca կոչված Մադօննան, ուր նկարիչը անսովոր ուժով պատկերացնում է մայրական ամօթխած և գեղալի սիրոյ իդէալը: Զորս տարի (1504—1508 թ. թ.) ապրելով Ֆլորենցիայում, Ռաֆայէլը չէր մոռանում և իւր սիրելի ծննդավայրը — Ուրբինօն: Նա երբեմն գալիս էր այդտեղ և գալիս էր այժմ բոլորովին այլ դիրքում: Նրա վրձինի պտուղները արդէն Ֆլորենցիայում հռչակել էին նրա անունը, և այդ հռչակը տարածվել էր ամբողջ Իտալիայում: Հարկաւ, այժմ Ուրբինօի դուքսի պալատի դռները աւելի լայն պիտի բացվէին նրա առջև: Այստեղ Ռաֆայէլը ծանօթացաւ մի շարք նշանաւոր մարդկանց հետ, որոնց թւում և բանաստեղծ Պիետրօ Բեմբօի հետ, որ ապագայում դարձաւ Լեոն X-ի պապի քարտուղարը: Բեմբօն յայտնի էր իւր ընդարձակ կրթութեամբ և բազմակողմանի զարգացումով: Նա հասկանում էր և ուսումնասիրել էր բնութեան գեղեցկութիւնը: Նրա ախորժելի զրոյցները չէին կարող չազդել Ռաֆայէլի փափուկ սրտի և ըմբռնող հոգու վրայ:

Անդադար չփոխելով Ուրբինօի առաջնակարգ տաղանդների հետ, վայելելով գեղարուեստասէր դուքսի հովանաւորութիւնը, Ռաֆայէլը օր օրի վրայ զարգացնում էր իւր անդուգական ձիրքը: Նա սովորում էր անդուլ և գործում էր անընդհատ: Մի անգամ նա երկու ամսուայ ընթացքում նկարեց «Սուրբ Գէորգ» անունով նկարը, որ դուքսը ուղարկեց իբրեւ նուէր անգլիական թագաւորին: Այս նկարը այժմ զարգարում է Պետերբուրգի հռչակաւոր Էրմիտաժը և դրված է Ռաֆայէլի մի ուրիշ հրաշալիքի, «Մադօննա Կօնեստաբիլէ» նկարի հետ: Յայտնի գեղարուեստագէտների ասելով, «Սուրբ Գէորգ» նկարի մէջ արտայայտվել է Ռաֆայէլի այդ ժամանակուայ ստեղծագործական տաղանդի բոլոր ոյժը, և նա բարձր է նկարչի միւս բոլոր փորրիկ նկարներից:

Նոյն դուքս Գլիզօբալդօի պալատում Ռաֆայէլը նկարեց և «Երեք գրացիա» փորրիկ, բայց նշանաւոր նկարը և իւր բարեկամ դուքսի պատկերը, որ դժբաղդաբար կորել է: Նոյն միջոցներին նա իւր հօրեղբօր համար նկարեց իւր սեպհական պատկերը, որ այժմ համարվում է նոյնպէս գեղարուեստի հրաշալիք:

Նորից վերադառնալով Ֆլորենցիա, Ռաֆայէլը կրկնակի ուժեղով շարունակում է ուսումնասիրել գեղարուեստը: Ի միջի այլոց, նա այցելում է Բաչչիօ դ'Անիօլօ գեղարուեստագէտի երեկոյթները, և այստեղ սիրալիր տանտիրոջ շնորհով, ծանօթանում է նաև ճարտարապետութեան հետ: Այդ երեկոյթներին երբեմն ներկայ է լինում և Միքէլ Անջելօն, որի ընդարձակ խելքը, զարգացումը, բանաստեղծական ձիրքը, բազմա-կողմանի տեղեկութիւնները հին գեղարուեստների մասին, ուկոճմանի տեղեկութիւնները ինչպէս և անուան հռչակը մի առանձին գեղեց-թեղ բնաւորութիւնը և անուան հռչակը մի առանձին գեղեց-թեղ կութիւն և իմաստ էին տալիս երեկոյթներին: Շատ բան է Ռաֆայէլը սովորում նրանից, ինչպէս և ուրիշներից, բայց և Ռաֆայէլը սովորում նրանից, ինչպէս և ուրիշներից, բայց և Ռաֆայէլը սովորում էր անընդհատ, և

Այդ ժամանակները Ռաֆայէլը նկարում էր անընդհատ, և

Նրա վրձինը մեծ մասամբ արտադրում էր մադոնաներ, որոնց թիւը այնքան շատ է, որ այժմ գրեթէ ամեն մի փոքր ի շատէ նշանաւոր մուզէում կարելի է գտնել մի մի օրինակ: Սակայն նա իւր իղէալին հասնում է այսպէս կոչված «Մադոննա Տեմպլի» մէջ, ուր Մարիամ Աստուածածինը անդորր ուրախութեամբ սեղմում է մանկանը իւր կրծքին, պատրաստվելով համբուրել նրան: Մադոննաների մի ամբողջ շարք ներկայումս կարելի է տեսնել նաև Պետերբուրգի Երմիտաժում:

Ռաֆայէլի մադոննաների շնորհով էր, որ այն ժամանակուայ Իտալիան դարձաւ գեղեցկութեան հայրենիք, որովհետև ոչ ոք մինչև այդ ժամանակ և ոչ յետոյ չի գերադանցել նրան մադոննաներ նկարելում և ոչ նոյն իսկ Լէօնարդօ դա-Վինչին, որը սակայն քիչ ազդեցութիւն չի ունեցել Ռաֆայէլի վրայ: Այդ դեռ Ֆլորենցիա գտնված ժամանակ, իսկ Հռոմում նա երևան է գալիս ուրիշ գիրքում և յետոյ շատ անգամ է նկարում սուրբ կոյսի պատկերը:

Նշանաւոր է Ռաֆայէլի այդ ժամանակամիջոցի նկարների մէջ «Քրիստոսի թաղումը» նկարը, որ պատուիրել էր նրան Կոմսուհի Աթալանթէ Բագլիօնէն: Այս նկարի մէջ արտայայտվել են նկարչի բոլոր երիտասարդական եռանդը, հնարագիտութիւնը և ձեռք բերած գիտութիւնները:

Ռաֆայէլի ծննդավայր Ուրբինօն արդէն վաղուց կարող էր պարծենալ իւր զաւակով, իսկ այդ միջոցին նա հազիւ 22 տարեկան էր:

Չորս տարի Ֆլորենցիայում մնալուց յետոյ Ռաֆայէլը, վերջապէս, 1508 թուականին, Յուլիոս II-րդ պապի հրաւերով, գնում է Հռոմ:

Այդ ժամանակուայ Հռոմը, այդ caput mundi (աշխարհի գլուխ) կոչված մայրաքաղաքը գրեթէ բարոյական անկման մէջ էր: Վատիկանի գահակալների անզուսպ շուայտութիւնները և դրամամուրթիւնը նսեմացրել էին պապական գահի հրապարք, մանաւանդ նահատակված Սափօնաբօլլայի ջերմ քարոզներից յետոյ: Բայց ինչ և է, այդ հրապարք տակաւին կար, և դա ժողովրդի միամիտ հաւատն ու ջերմ զգացումն էին:

Ահա այդ հաւատն ու զգացումը իրանց վերջին լուսով ողողեցին XVI դարու վերածնութեան պարագլուխ Ռաֆայէլի վրձինի գործերը: Յուլիոս II պապը, հրաւիրելով նկարչին Հռոմ, անգիտակցաբար աւելի ամրացրեց իւր անմահութիւնը: Նա, որ մի կողմից կռվում էր արտաքին և ներքին թշնամիների հետ, միւս կողմից չը մոռացաւ բարձրացնել կաթօլիկ եկեղեցու շուքը: Նա գիտէր, որ բարձրացնելով եկեղեցու փառքը, պիտի բարձրացնէ և Հռոմի գիրքը: Նա ոչինչ չըխնայեց Վատիկանի համար: Նա հրաւիրեց այդտեղ Միքէլ Անջելօին, Սան-Գալլօին, Դել-Պիօմբօին, Ռաֆայէլին և ուրիշ շատ հռչակաւոր վարպետների, որոնք մինչև եթերը բարձրացրին Հռոմի փառքի տապալմով դրօշը:

Հռոմում և այն էլ Յուլիոս II-րդի պալատում պիտի երիտասարդ հանճարը տարածէր իւր զօրաւոր թևերը: Այստեղ նա հանդիպեց իւր հաւասարակից հանճար Միքէլ Անջելօին և երկար ժամանակ գործեց նրա հետ մի և նոյն փառահեղ յարկի տակ: Սակայն հանճարներն էլ դերժ չեն մարդկային թուլութիւններից: Փոխադարձ նախանձը չէր միայն, որ միշտ անջատ պահեց Ռաֆայէլին և Միքէլ Անջելօին, այլ և նրանց իրարու միանգամայն հակառակ բնաւորութիւնները: Ռաֆայէլը երիտասարդ էր, աւուղջ, գեղեցիկ, թարմ ուժերով լի, հեղ և անխուով: Միքէլ Անջելօն հիւանդոտ էր, կեանքի փորձանքներից վշտահար, յուզվող և գրգռվող: Ահա ինչ են պատմում այդ երկու հանճարների մասին: Մի անգամ Ռաֆայէլը, իւր աշակերտներով շրջապատված, անցնում էր Վատիկանի չքեղ դահլիճներով: Դէմ ու դէմ գալիս էր Միքէլ Անջելօն մենակ և աչք-ուներ կիտած: «Ռաֆայէլը իւր թիկնապահների հետ ընթանում է ինչպէս մի ժեներալ», նկատում է Միքէլ Անջելօն: «Իսկ դուք ինչպէս մի դահիճ», պատասխանում է Ռաֆայէլը:

Բայց ոչ, Միքէլ Անջելօն դահիճ չէր, այլ մարմնացած վրդովմունք և բողոք:

Եւ չընայելով փոխադարձ հակակրօնականը, երկու հանճարներն էլ գիտէին փնահատել միմեանց արժանաւորութիւնները, երկուսն էլ հիանում էին միմեանց գործերով:

Յուլիոս II-ը Ռաֆայելին պատուիրեց նկարներով զարդարել Վատիկանի Դեյլա Սինիատուրա կոչված դահլճի պատերը, որի առաստաղն արդէն զարդարված էր մի ուրիշ նկարչի ձեռքով: Բայց երբ նա տեսաւ Ռաֆայելի առաջին գործը, անմիջապէս հրամայեց առաստաղն էլ ջնջել և նորից նկարել:

Այդ բոլորից ահա սկսվեց Ռաֆայելի թագաւորութիւնը: Յուլիոսը սքանչացաւ նրա գործերով, և այս հանգամանքը միայն բաւական էր, որպէս զի երիտասարդ հանճարի թռիչքի համար բացվէր անսահման ասպարէզ: Վատիկանի ահագին դահլճները դարձան Ռաֆայելի տաճարը: Այստեղ նա խալկական նկարչութեան մէջ ձգեց մի ամբողջ յեղափոխութիւն, որ յայտնի է վերածնութիւն անունով: Այստեղ ամեն մի անկիւն դարձաւ նրա վրձինի տակ յաւիտենական գեղեցկութեան ապօթէօդ:

Ռաֆայելի Վատիկանում և առհասարակ Հռոմում գործած նկարների մէջ իշխող իդէան—եկեղեցու զօրութիւնն է: Այդ զօրութեանն են ենթարկված աշխարհի վրայ բոլոր ուժերը—այս էր նկարչի նշանաբանը, և այս գաղափարը մի առանձին ուժով արտայայտեց Իլիօօրի դահլճում: Բայց Ռաֆայելը չը կարողացաւ շատ էլ անկախ մնալ և, ենթարկվելով ժամանակակից պապերի հրապոյրին, իւր հրաշալիքների մէջ մտցրեց տեղ տեղ կեղծիք: Պատմական սիւժէների հետ նա խառնեց նորագոյն դէմքեր, և այդ նախ Յուլիոս II-ի, ապա Լեոն X-ի դէմքերն էին: Նա ձգտում էր բարձրացնել այդ երկու լուսաւոր և նշանաւոր պապերի փառքը, որոնք սակայն արժանի էին այդ բանին:

Ռաֆայելը գրաւեց ամենին, դարձաւ համայն Իտալիայի հրճուանքի և երկրպագութեան առարկան: Առանձնապէս նա վայելում էր իւր բազմաթիւ աշակերտների սէրն ու յարգանքը: Նրանք այնքան յափշտակված էին նրա վրձինով և նրա հրեշտակային բնաւորութեամբ, որ ուղեկցում էին նրան խմբովին ամեն տեղ, ինչպէս տասներկու առաքեալները Քրիստոսին: Եւ ոչ միայն նրանք, այլև կողմնակի մարդիկ, երբ Ռաֆայելը անցնում էր փողոցով, գնում էին նրա ետևից կամ կանգ էին

առնում և նայում նրան, այնքան գեղեցիկ էր նա և այնքան մեծ էր արդէն նրա հռչակը: Բայց նա համեստ էր և երբէք չը դաւաճանեց իւր հոգու բնական հեղութեանը: Եւ ի՞նչ կարիք կար դաւաճանելու, քանի որ ամենքը խոնարհվում էին նրա առջև:

Նրան սիրում էր և պատվում Յուլիոս II-ը, բայց աւելի սիրեց և պատուեց նրա յաջորդ Լեոն X-ը: Սակայն աժան չէր նստում Ռաֆայելին Լեոնի այդ սէրը, որովհետև որքան ևս լուսաւոր պապը շուայում էր իւր բարիքները նկարչին, նոյնքան և խստապահանջ էր: Նա անդադար ստիպում էր Ռաֆայելին գործել ու գործել: Իսկ Ռաֆայելը յոգնել չը գիտէր:

Այժմ Ռաֆայելը այնքան ապահով էր նիւթապէս, որ կարողացաւ Վատիկանի մօտ, սուրբ Պետրոս եկեղեցու դէմ ու դէմ, սեպհական տուն շինել: Նա այդ տունը զարդարեց իւր վրձինի անթիւ հրաշալիքներով:

Շատ հարուստ և նշանաւոր ընտանիքներ կանգնան Ռաֆայելին փեսայ ունենալ, բայց ամենին էլ մերժեց: Աւանդութիւնն ասում է, որ նա իւր ամբողջ կեանքում սիրել է Փօրնարինային, որ մի հասարակ հացափաճառ օրիորդ է եղել: Մինչև այսօր էլ ցոյց են տալիս այն աղքատիկ բնակարանը, ուր ծնվել է այդ աղջիկը և ապրել: Ասում են նա շատ գեղեցիկ է եղել: Կայ մինչև անգամ մի նկար, որ վերագրում են Սեբաստիան Գել-Պիօմբօին և որ պատկերացնում է Ռաֆայելին իւր սիրուհու հետ: Նոյն իսկ Ռաֆայելի երկու կանացի պատկերների մէջ գտնում են նմանութիւն Փօրնարինայի հետ:

Մի կողմից փայփայված Լեոն X-ից, միւս կողմից սիրված իւր սիրելի Փօրնարինայից, Ռաֆայելը շարունակում էր գործել անդադար, և սքանչելի նկարները հետևում էին միմեանց: Նա նկարում էր այնքան, որ նրա գործերի հասարակ ցուցակն անգամ այժմ ներկայացնում է մի հատոր: Բացի դրանից, ամեն առաւօտ պապը նրան կանչում էր իւր մօտ խորհրդակցելու Սուրբ Պետրոսի եկեղեցու շինութեան գործերի մասին: Ռաֆայելը հիացմունքով էր վերաբերվում այդ կլասիքական շինութեան գաղափարին և բաղդաւոր էր համարում

իրան, որ պապի ցանկութեամբ ճարտարապետ Բրամանդէի մահից յետոյ նշանակվել էր այդ վիթխարի ստեղծագործութեան ղեկավար: Պէտք է ասել, որ բացի հանձարեղ նկարիչ լինելուց, նա էր նաև տաղանդաւոր ճարտարապետ:

Այդ ժամանակները Ռաֆայէլը, ի միջի այլոց, նկարեց և Լեոն X-ի պատկերը: Պատմում են, որ այս նկարը այնքան նման է եղել իւր օրիփրնային, որ մի անգամ պապի կանցլեր Բալթազար Թուրինին չորեք է նրա առջև, կարծելով, թէ ինքը պապն է և առաջարկել է նրան գրիչ ու թանաք մի ինչ որ կոնդակ ստորագրելու:

Ուղիղ երեսունութ տարեկան էր Ռաֆայէլը, երբ անժամանակ մահը խլեց նրան աշխարհից: Այդ նրա ծննդեան օրն էր 1520 թուականին: Կարելի է երևակայել, թէ որքան մեծ էր թէ պապի եւ թէ ամբողջ իտալական ժողովրդի վիշտը այս անփոխարինելի կորստի մասին: Ռաֆայէլի ազնիւ բնաւորութիւնը արտայայտվեց եւ մահուան ժամանակ: Հալոցողութիւն ընդունելուց առաջ նա գրեց մի կտակ, ուր չը մոռացաւ ոչ իւր ազգականներին և ոչ բարեկամներին: Ամենից առաջ նա ապահովեց իւր երջանիկ կեանքի ընկերուհի Ֆօրնարինային, յետոյ հոգաց իւր սիրած աշակերտների մասին: Իւր տունը նա նուիրեց կարգինալ Բիբլենային, իսկ շարժական կայքը ազգականներին:

Նրա դիակը գրված էր իւր տան դահլիճում: Նրա գլխի կողմում տեղաւորել էին «Վերափոխումն» խորագրով չաւարտած նկարը: Ամբողջ Հռոմը գալիս էր վերջին յարգանքը մատուցանելու իւր սիրեցեալ նկարչին: Ամենքը ողբում էին վաղահաս մահը: Բանաստեղծները նուիրում էին նրան սօնետներ, երգիչները երգում էին ողբական երգեր:

Դեռ կենդանութեան ժամանակ Ռաֆայէլը ընտրել էր իւր գերեզմանի համար տեղ Դելլա-Ռօտօնդա անունով եկեղեցում, որ հին ժամանակները Ագրիպպայի պանթէօնն էր:

Չաւարտած «Վերափոխումը» և «Սիփոդինայի մաղօննա» — այդ ամենասքանչելի մաղօննան, Ռաֆայէլի վերջին նկարներն են: Մաղօննայից սկսելով, նա մաղօննայով աւարտեց իւր կեանքը:

Կարլօ Մարատտին ահա ինչպէս է արտայայտում իւր հրճուանքը Ռաֆայէլի նկարների առջև. «Եթէ ինձ ցոյց տային Ռաֆայէլի նկարը և ես ոչինչ լսած չըլինէի նրա մասին, եթէ ինձ ասէին, թէ դա հրեշտակի ձեռագործ է, ես կը հաւատայի»:

Գեթթէն ասում է. «Ռաֆայէլը միշտ ստեղծագործում էր այն, ինչ որ ուրիշները ցնորքով էին միայն ստեղծագործում»: Եւ այդ աւելի քան ճիշտ է: Ռաֆայէլի նկարները մի մի ցնորքներ են, որ գուցէ այլևս չըպիտի կրկնվեն աշխարհում:

Իտալիան եւ նրա հետ ամբողջ Եւրոպան 1883 թուականի մարտի 28-ին տօնեց Ռաֆայէլի չորսհարիւրամեակը: Ամենից շքեղ կերպով այդ տօնը կատարվեց, հարկաւ, Հռոմում: Ամբողջ ազգն էր մասնակցում այդ տօնին, սկսած յետին խրճիթի բնակիչներից մինչև կայսերական և պապական պալատների մեծամեծները: Բաւական է ասել, որ Կապիտօլիայից դէպի նկարչի գերեզմանը գլմող հանգիստաւոր գնացքին դրօշակակիրներ էին մինիստրները եւ գեսպանները: Ոչ պակաս շքեղ էր և այն տօնը, որ կատարվեց Տրաստեվերէում, ուր ինչպէս ասում են, ապրել է Ֆօրնարինան: Այն աղքատիկ տունը, ուր բնակվել է այդ գեղեցիկուհին, դարդարված է եղել ծաղիկներով և լուսաւորված բենգալեան կրակներով: Իսկ Ռաֆայէլի շիրիմը այդ օրը թաղվել է մանիշակների տակ:

Ռաֆայէլի մահով Իտալիայի գեղարուեստական շուքը չուտով ընկաւ: Սակայն դարեր անցան, և համայն աշխարհը նորից իւր հայեացքը դարձրեց դէպի գեղարուեստների կենտրօնավայրը: Եւ այստեղ նա նորից խոնարհվեց և յաւիտեան պիտի խոնարհվէ նկարչութեան թագաւորի — Ռաֆայէլի առջև:

3564
3565
3566
3567
3568
3569

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0495417

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0495412

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0495410

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0495408

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0495407

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0495406

